

nové služby, knihy, akce a další zajímavosti

Odborné e-knihy z vydavatelství Springer

Nové rozhraní Národní digitální knihovny

90 let od slavnostního otevření nových
prostor Národní knihovny ČR

Archeologický výzkum Klementina

e-zpravodaj Národní knihovny ČR

ročník 6 | číslo 5 | 2019 | září–říjen
dvouměsíčník

Adresa vydavatele a redakce:

Národní knihovna ČR, Klementinum 190, 110 00 Praha 1,
IČ 00023221, DIČ CZ00023221
E-mail: e-zpravodaj@nkp.cz
Telefon: 221 663 279 (H. Vajnerová),
221 663 252 (S. Vondráková)

Výkonná redakce:

Hana VAJNEROVÁ, Soňa VONDRÁKOVÁ

Redakční rada:

Irena MAŇÁKOVÁ (předseda), Jana HUŇOVÁ,
Karolína KOŠŤÁLOVÁ, Petra ŠŤASTNÁ

Grafické zpracování:

Tereza KROUPOVÁ

Příspěvky připravili:

Lukáš BABKA, Michaela BEŽOVÁ, Monika HOLOUBKOVÁ,
Zuzana KOPEČNÁ, Karolína KOŠŤÁLOVÁ, Jan LUKAVEC,
Jitka NEORALOVÁ, Andrea PROKOPOVÁ, Petra ŠŤASTNÁ,
Hana VAJNEROVÁ, Petra VÁVROVÁ, Soňa VONDRÁKOVÁ

Obrazová dokumentace:

Digitální knihovna NK ČR, geocaching.com;
Eva Hodíková, NK ČR; hrad-zebrak.cz; Knihovna knihovnické
literatury; Národní knihovna ČR; Odbor služeb NK ČR;
Oddělení výstav NK ČR; Webarchiv NK ČR; Wikimedia;
Wikipedie, www.clarina.cz; www.moraviamagna.cz;
www.navalis.cz; www.ukazyastro.cz; www.vinohrady.cz

e-zpravodaj NK ČR je dostupný na adrese:

e-zpravodaj.nkp.cz

Přihlášení k odběru e-zpravodaje:

e-zpravodaj.nkp.cz

Foto na titulní straně:

Matouš Unger, 1641, Plán Starého a Židovského Města
pražského 1641. NK ČR 54B3026

Co je nového

3

Provoz knihovny po prázdninách

Novinky ze Slovanské knihovny

Odborné e-knihy z vydavatelství Springer

Digitalizace na objednávku – první zkušenosti

Představujeme

4

Nové rozhraní Národní digitální knihovny (Kramerius 5)

Nové databáze z oblasti umění

Nové přístroje pro analýzy a průzkum knihovních fondů
před restaurováním a konzervací v Národní knihovně České
republiky – 3. část

Konference RESAW v Amsterdamu

Zajímavosti a tipy

7

Co čte knihovník? / *Katedrála viditelná a neviditelná:
Průvodce tisíciletou historií katedrály sv. Víta, Václava,
Vojtěcha a Panny Marie na Pražském hradě.*

90 let od slavnostního otevření nových prostor Národní
knihovny ČR

Historické události z let končících devítkou v Kalendáři
historickém Daniela Adama z Veleslavína

Zveme vás

12

100 let prvního zákona o veřejných knihovnách

Ad mandatum domini regis: z královské kanceláře a knihovny
Václava IV.

Co se skrývá pod podlahou
Archeologický výzkum Klementina

Přednášky Oddělení rukopisů a starých tisků

Signal festival 2019

Co je nového

Provoz knihovny po prázdninách

Vážení čtenáři, po období letních prázdnin a dovolených se vracíme k tradiční provozní době. V září a říjnu bude knihovna uzavřena v době státních svátků:

- od soboty 28. září do neděle 29. září
- od soboty 26. října do pondělí 28. října

Podrobné informace o provozní době Národní knihovny ČR a uzavírkách v následujících měsících najdete [zde](#).

Novinky ze Slovanské knihovny

Lukáš Babka, foto: Eva Hodíková

Po letní uzavírce připravila Slovanská knihovna pro své uživatele několik novinek.

Z důvodu rekonstrukce Klementina se studovna a půjčovna Slovanské knihovny již pět let nacházejí v provizorním a ne zcela optimálním prostoru. Jelikož přemístění obou prostor do nově zrekonstruovaných místností ještě potrvá, snaží se pracovníci knihovny zlepšit alespoň aktuální studijní podmínky. Adaptací místnosti, přiléhající ke stávající studovně, se podařilo výrazně rozšířit volně dostupnou příruční knihovnu. Ta bude nyní opět k dispozici prakticky v úplnosti. Více místa se tak získalo i pro nové přírůstky odborné literatury dostupné v půjčovně. Bude jich tedy k dispozici více a budou zůstat na regále delší dobu.

Studovna Slovanské knihovny

Přesun půjčovny a studovny Slovanské knihovny do provizorních prostor způsobil uzavření volného výběru nevázaných periodik. Jelikož ztížená dostupnost periodik značně znepříjemňovala badatelskou práci, bylo nově v půjčovně vyčleněno místo i pro ně. Nebylo sice možné zpřístupnit takto všechny odebírané tituly, ale zastoupena jsou všechna důležitá periodika klíčová pro odborné zaměření knihovny. Ostatní tituly budou ze skladu periodik expedovány jako doposud, tj. dvakrát denně.

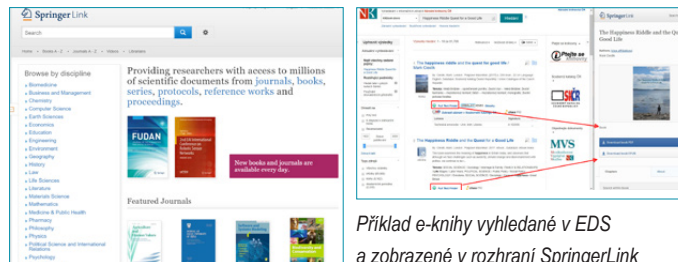
Velkou změnou jsou nová pravidla absenčního půjčování. Z důvodu nutného zvýšení fyzické ochrany dokumentů z knihovního fondu byl po mnoha desetiletích posunut limit pro výpůjčky knih mimo prostory knihovny. Nově je možné absenčně půjčovat pouze knihy, které vyšly od roku 1950 dále, a to jak české tak zahraniční.

Svým čtenářům přeje Slovanka krásný zbytek léta a těší se na shledanou.

Odborné e-knihy z vydavatelství Springer

Petra Šťastná

Nabídka **odborných elektronických knih** pro uživatele NK ČR se rozrostla o **oborové kolekce** titulů z produkce renomovaného vydavatelství Springer. K dispozici je tak více než **4 000 monografií v elektronické podobě** vesměs z roku 2017. Tematické kolekce pokrývají obory: *biomedicínu a biologii, obchod a ekonomii, vědy o Zemi a životním prostředí, inženýrství, chemii, lékařství* a také *společenské vědy*. E-knihy najdete na platformě pro elektronické zdroje SpringerLink.

Příklad e-knihy vyhledané v EDS a zobrazené v rozhraní SpringerLink

Hlavní obrazovka platformy SpringerLink

Na této platformě jsou přístupné také elektronické časopisy z produkce vydavatelství. Uživatelé NK ČR mají k dispozici přístup k více než 2 000 časopisů v plném textu na základě licence zprostředkované Národním licenčním centrem pro elektronické informační zdroje CzechElib, jehož je NK ČR členem. Bonusem k této licenci jsou i oborové kolekce e-knih.

V platformě SpringerLink je možné e-knihy přímo prohlížet, případně si je stáhnout ke čtení ve formátu pdf nebo epub. Pokud vás zajímá jen určitá část textu, není nutné stahovat celý dokument, ale pouze vybranou kapitolu.

Licencovaný obsah z produkce vydavatelství Springer mohou uživatelé NK ČR vyhledat také prostřednictvím discovery služby EDS. Dostupnost plného textu signalizuje například ikonka linkovače Full Text Finder.

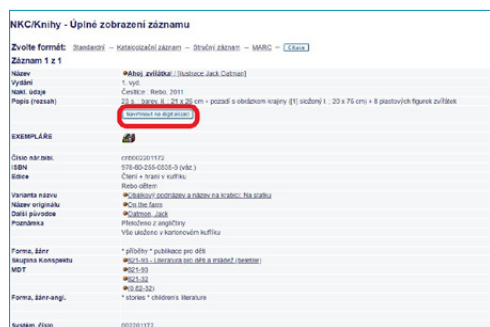
Více o Springer eBooks najdete na stránce s přehledem dostupných elektronických informačních zdrojů v NK ČR na adrese eiz.nkp.cz. E-knihy jsou přístupné z počítačů ve studovnách NK ČR či prostřednictvím vzdáleného přístupu.

Digitalizace na objednávku – první zkušenosti

Michaela Bežová

V polovině června 2019 byla v Národní knihovně ČR spuštěna v testovacím režimu nová služba pro registrované uživatele knihovny, díky níž mohou navrhnout vybrané tituly na digitalizaci. Tato služba vychází ze strategie digitalizace NK ČR, ve které je jedním z bodů výběrová digitalizace nejen ze strany pracovníků knihoven, ale rovněž uživatelů. Obdobnou službu má například Moravská zemská knihovna v Brně, která vyřizuje několik desítek návrhů ročně.

Titul lze navrhnout pomocí tlačítka *Navrhnout k digitalizaci*, které lze nalézt v online katalogu knihovny. Uživatel, který chce titul doporučit, musí mít v knihovně platnou registraci a může navrhnout 5 svazků měsíčně, poté systém další návrhy znemožní.

Ukázka katalogizačního záznamu s tlačítkem

Tlačítko se nezobrazuje u každého titulu, který se nachází v online katalogu. Možnost výběru je omezena na monografie, na bohemikální produkci (kniha byla napsána v češtině, vydána na historickém území České republiky nebo pojednává o českých zemích). Rovněž se tlačítko nezobrazuje u titulů, u kterých je možné žádat o EOD (ebooks on Demand – <https://www.nkp.cz/sluzby/eod>). Celkově je možné navrhnout 100 svazků měsíčně, poté systém další doporučení zablokuje. Je to z toho důvodu, aby bylo možné vyřídit všechny objednávky uživatelů, které se zpravidla vyřizují 1x týdně.

Jak výběrová digitalizace od uživatelů funguje? Uživatel pomocí tlačítka doporučí svazek na digitalizaci a přijde mu potvrzující e-mail o navržnutí. V tu samou chvíli se pošle i e-mail do schránky NavrhDigitalizace@nkp.cz, kterou spravují pracovníci Oddělení strategického plánování digitalizace knihovnických fondů. Ti zkontrolují, zda svazek již nebyl zdigitalizován v jiné knihovně nebo paměťové instituci (pro kontrolu je využíván RegistrDigitalizace.cz), a dále kontrolují, zda titul není volným dílem. Zároveň rovnou vyřazují ty tituly, u kterých je připojena pouze jednotka Národního konzervačního fondu, ze kterého se, s ohledem na konzervační povahu fondu, v NK ČR nedigitalizuje. Pokud svazek nebyl zdigitalizován a v knihovně je adekvátní jednotka Univerzálního knihovního fondu, ze kterého je možné digitalizovat, je žádost dále předána do Oddělení přípravy dokumentů. Pracovníci tohoto oddělení posoudí fyzický stav svazku a mají rozhodující slovo při výběru svazků. Jsou vyřazovány především ty svazky, které jsou poničené nebo jsou těsně svázané, a digitalizace tak není možná bez nutného restaurátorského zásahu. Pokud je svazek posouzen jako vhodný na digitalizaci, je přidán do digitalizační linky, zpracován, a poté nahrán do digitální knihovny <http://kramerius5.nkp.cz>. Celé zpracování může trvat i několik týdnů dle náročnosti každého svazku. Národní knihovna ČR zpřístupňuje zdigitalizované svazky v souladu s autorským zákonem, proto ne všechny svazky, které uživatelé navrhuje na digitalizaci, jsou volně přístupné ze vzdáleného přístupu, ale pouze v prostorách knihovny.

Od spuštění této služby bylo registrovanými uživateli prozatím navrženo 63 svazků, z nichž bylo předáno do digitalizační linky 48 svazků. Tituly, které uživatelé navrhuje, jsou různého charakteru. Jedná se o studijní literaturu, která je často v knihovně vypůjčena, dále o odbornou literaturu z různých oborů (historické vědy, technika aj.), ale rovněž mají zájem o digitalizaci beletrie (například trilogie filmového hitu *Vetřelec*).

Představujeme

Nové rozhraní Národní digitální knihovny (Kramerius 5)

Karolína Košťálová

Od 2. dubna 2019 mají čtenáři NK ČR možnost vybrat si při práci s Národní digitální knihovnou (NDK) mezi nově vyvinutým rozhraním označovaným také jako Kramerius 5 (<http://kramerius5.nkp.cz>) a původní podobou NDK dostupnou na <http://kramerius4.nkp.cz>.

V současné době jsou pro NDK k dispozici obě rozhraní. Záleží tedy jen na vás, které prostředí budete při využívání digitální knihovny preferovat. Z online katalogu NK ČR vás již odkazy do nového rozhraní NDK zavedou automaticky.

Mezi změny, které nové rozhraní přináší, patří zejména:

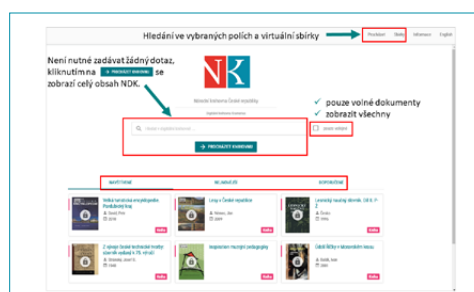
- jednoduché a přehledné prostředí
- responzivní design pro přístup z mobilů a tabletů
- snadný výběr hledaného dne při práci s novinami – u konkrétního periodika pomocí kalendáře nebo náhledu dostupných vydání
- možnost dvoustránkového zobrazení
- možnost vykopírování textu
- citaci prohlíženého dokumentu či stránky podle normy ISO 690
- zvýraznění hledaných slov na stránce (zejména u výsledků nové digitalizace)

Úvodní obrazovka Krameria 5

A jak konkrétně můžete s rozhraním, které vnáší nový směr do vývoje systému Kramerius, efektivně pracovat?

Na **přehledné úvodní stránce** najdete samozřejmě možnost začít ihned **hledat v plném textu** digitalizovaných dokumentů, **procházet obsah** digitální knihovny **pomocí vybraných rejstříků**, **inspirovat se** prostřednictvím již existujících **virtuálních sbírek** nebo si jedním kliknutím **zobrazit celý obsah NDK**.

Pro správné fungování všech funkcí je potřeba pro práci s novým rozhraním NDK používat aktuální verze moderních prohlížečů.

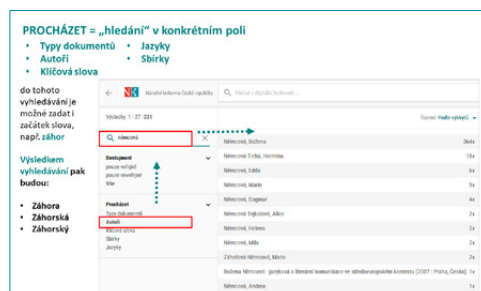
Vstupní obrazovka Krameria 5

Vyhledávání podle rejstříků v NDK

V pravém horním rohu najdete vždy pod odkazem **Procházet** přehled dostupných rejstříků. Prostřednictvím rejstříků je možné v novém rozhraní Kramerius 5 vyhledávat zejména podle **autorů** či **klíčových slov**.

Výsledky procházení rejstříků jsou vždy seřazené podle četnosti výskytu daného pojmu v digitální knihovně. Při tomto způsobu nevyhledáváte přímo v plných textech digitalizovaných dokumentů, ale podobně jako v online katalogu jen v údajích popisujících konkrétní knihu, časopis, mapu atd.

V rejstříku **Klíčová slova** je možné hledat i jen podle začátku požadovaného klíčového slova. Pokud zadáte např. slovo společnost, vyhledají se i klíčová slova *postmoderní společnost, umění a společnost, kapitálové společnosti* atd.

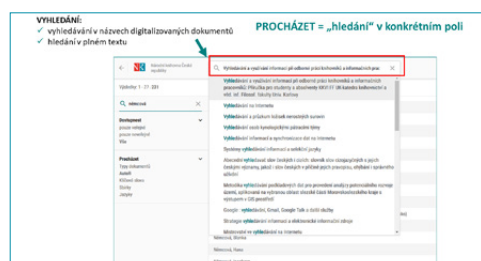

Procházení podle rejstříků

Vyhledávání podle názvu dokumentu a v plném textu

Hlavní vyhledávací pole v záhlaví umožňuje hledat v **názvech dokumentů** a zároveň v **plném textu**, který z digitalizovaných stránek vzniká na základě OCR.

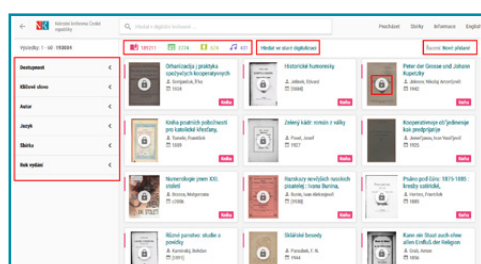
Pokud se slova zadaná do vyhledávacího pole shodují s názvem některého digitalizovaného dokumentu, systém vám již rovnou v rozbalovacím menu nabídne přehled vhodných titulů.

Umístění hlavního vyhledávacího pole

Práce s nalezenými výsledky

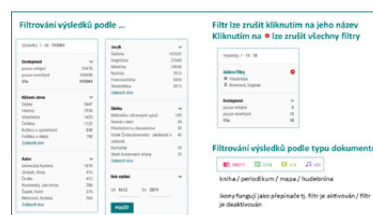
Výsledky hledání si vždy můžete **upřesnit pomocí filtrů** v levém sloupci. Standardně se filtry nabízejí již rozbalené a vidíte nabídku dostupnou v rámci jednotlivých filtrů. V následujícím obrázku jsou pro zachování přehlednosti zabalené. K výsledkům vyhledávání samozřejmě můžete postupně přidávat i další slova, která by již nalezené výsledky dále zpřesnila.

Filtry v levé části, ikony s typem dokumentu, tlačítko Hledat ve staré digitalizaci a možnosti řazení

Pokud vás zajímají např. jen informace nalezené v novinách a časopisech, stačí zpřesnit zobrazené výsledky kliknutím na ikonu příslušného typu dokumentu (knihy, periodika, mapy, hudebniny). Po kliknutí např. na ikonu symbolizující knihy budete mít k dispozici pouze výsledky nalezené v knihách. Opětovným kliknutím na tuto ikonu se pak můžete vrátit k původním výsledkům hledání a zobrazit si znovu celou škálu nalezených informací a dokumentů.

Filtr **Rok vydání** vám také umožní zpřesnit, jak staré dokumenty vás ve výsledcích zajímají. Pro aplikování tohoto filtru je potřeba kliknout na tlačítko Použít.

Práce s filtry

Dokumenty **označené zámekem** jsou **přístupné pouze registrovaným uživatelům na počítačích Národní knihovny ČR**. Výsledky v NDK lze omezit na pouze veřejné, pouze neveřejné a vše.

Tipy pro vyhledávání v digitalizovaném plném textu

Díky digitálním knihovnám se na „světlo boží“ dostává i řada pozapomenutých dokumentů popisujících nejrůznější historické události. Digitalizované texty tak obsahují velké bohatství informací. Moderní technologie umí převést naskenovaný obrázek na text pomocí metody OCR, nicméně i tak má vyhledávání v digitalizovaném textu svá specifika.

Jednotlivá **hledaná slova** je dobré při hledání postupně **zadávat v různých tvarech** (např. presidenta Masaryka, president Masaryk, presidentem Masarykem), abyste našli co nejvíce stránek, které by pro vás mohly být zajímavé. Pokud cílíte na starší dokumenty, je vhodné zohlednit např. i dobový pravopis.

Při hledání v plných textech vám také může pomoci používání tzv. **frází**, tj. uzavření víceslovného pojmu do uvozovek. Hledaná slova by se pak měla v textu objevovat v pořadí a tvaru, který jste do uvozovek zadali (např. „presidenta Masaryka“, „president Masaryk“, „presidentem Masarykem“).

Často naopak bývá užitečné, pokud hledané slovo, respektive jeho kořen, **rozšíříte** pomocí znaku, který při hledání zastupuje různé tvary daného slova (např. president*). Výsledků budete mít více, nicméně v některých situacích přináší tento způsob vyhledávání zajímavé výsledky.

V některém dalším čísle e-zpravodaje si ukážeme, jak je možné v novém rozhraní dále pracovat např. s výsledky hledání, tisknout či ukládat vybrané dokumenty či pracovat s periodikou.

Podrobný návod a další tipy, jak v novém rozhraní Národní digitální knihovny vyhledávat, naleznete na stránce: https://www.nkp.cz/soubory/sluz/ndk_noverozhrani_na_poveda. Veškeré vaše připomínky a komentáře k novému rozhraní NKD uvítáme na kramerius5@nkp.cz.

Nové databáze z oblasti umění

Petra Štastrná

Nabídka elektronických informačních zdrojů pro uživatele NK ČR se v letošním roce rozrostla také o dvě databáze, které ocení především zájemci o témata z oborů zabývajících se uměním v různých podobách. K dispozici jsou jim databáze *Art Full Text* a *Art Index Retrospective*. Přibližme si je.

Databáze **Art Full Text**, jak už z názvu vyplývá, nabízí plné texty dokumentů věnovaných uměleckým tématům z různých oborů od dějin umění a architektury, archeologie přes oděvní návrhářství, lidové umění, průmyslový design, navrhování interiérů až po malbu, fotografii, keramiku, sochařství či film, televizi a video. Disponuje plnými texty článků z více než 320 časopisů s retrospektivou až k roku 1977. Dále obsahuje abstrakta článků z více než 700 časopisů, z nichž je více než polovina recenzovaných. Vzhledem k tematice nevystačí databáze pouze s těmito typy dokumentů, ale k dokonalému pokrytí daného spektra oborů indexuje více než 14 000 dizertací a více než 220 000 uměleckých reprodukcí.

Příklad článku s plným textem v databázi Art Full Text

HLouběji do minulosti se můžete vnořit s databází **Art Index Retrospective**, která nabízí články publikované v letech 1929–1984. Tato archivní databáze indexuje více než 600 publikací a kromě odborných článků, rozhovorů, bibliografií, výstavních katalogů či konferenčních materiálů nabízí i 25 000 knižních recenzí. Tematicky se opět věnuje široké škále oborů podobně jako její novější varianta Art Full Text.

Obě databáze jsou přístupné ve vyhledávacím rozhraní EBSCOhost. K dispozici jsou nejen na počítačích ve studovnách NK ČR, ale také prostřednictvím vzdáleného přístupu. Více o elektronických informačních zdrojích v NK ČR na adrese: eiz.nkp.cz.

Nové přístroje pro analýzy a průzkum knihovních fondů před restaurováním a konzervací v Národní knihovně České republiky – 3. část

Petra Vávrová, Jiřka Neoralová

V závěrečné části cyklu odborných článků o přístrojích, které byly pořízeny v rámci grantových projektů Ministerstva kultury na podporu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI II) na pracovišti Odboru ochrany knihovních fondů v roce 2018, se budeme věnovat **přístroji Spirabilia®**.

Díky financování projektu NAKI II společně s AV ČR s názvem „Výzkum a vývoj pokročilých technik čištění knih a rukopisů“ má nyní Národní knihovna k dispozici jedinečné pracovní zařízení pro precizní očištění a restaurování (vybrané zásahy) knih a dokumentů v rámci konzervátorské péče o vzácné knihy.

Spirabilia® je mobilní pracovní stanice pro ruční očištění a restaurování citlivých materiálů, především dokumentů a knih pomocí jemných čistících nástrojů v uzavřeném prostoru s odtahem. Zařízení používá průmyslový vysavač s vysoce kvalitním HEPA filtrem a velkou nádobou na prach. Zamezuje kontaktu pracovníka a jeho okolí s nebezpečnými spory a patogeny plísní a mikroorganismů. Taktéž je zabráněno šíření těchto spor do ostatních knih, které v případě neuzavřeného čištění by jinak byly kontaminovány. Pracovní prostor zařízení Spirabilia® je přístupný pouze s párem ochranných rukavic s rukávy, kterými lze volně pohybovat v čistícím, hermeticky uzavřeném prostoru zařízení. Pro čištění lze využít různé způsoby práce od využití odsávací hubice pro silně zaprášené knihy až po čištění dokumentů jemnými štětci. Odsávání lze manuálně regulovat a je tedy velmi šetrné k čistěným dokumentům a knihám.

Zařízení Spirabilia® lze také použít pro čištění dalšími složitějšími metodami, kdy případné nečistoty a degradační produkty jsou opět odsány z prostoru zařízení Spirabilia®.

Jak již bylo jednou zmíněno, po zaškolení a zprovoznění přístrojů koncem roku 2018 začínáme s novými přístroji pracovat na konkrétních testovacích exemplářích knih a knižních vazbách. Výsledkem těchto projektů budou prezentace výsledků a seznámení odborné i laické veřejnosti formou metodik, památkových postupů, výstavy, publikace, apod.

Výsledky analýz a aplikace těchto přístrojů a zařízení v praxi přispějí k lepší péči o fyzický stav knihovních fondů a to nejen v NK ČR.

Konference RESAW v Amsterdamu

Monika Holoubková, Andrea Prokopová

S cílem podpořit vytvoření společné evropské výzkumné infrastruktury pro studium archivovaných webových materiálů byla na konci roku 2012 zřízena síť **RESAW** (REsearch Infrastructure for the Study of Archive Web materials). Jedním z hlavních cílů je vytvoření prostoru pro vědce a badatele, kteří potřebují zkoumat evropské digitální dědictví. Od roku 2015 je ve dvouletých intervalech pořádána i konference,

kteří se účastní odborníci z celého světa. Letošní 3. ročník konference RESAW se nesl v duchu minulosti: *The web that was: archives, traces, reflections*. Webarchiv byl také u toho.

Konference byla třídní a všechny dny byly rozděleny do několika tematických bloků. První den zahájila Olia Lialina, umělkyně a kurátorka. Mluvila o online sbírkách nejen obrazových, ale třeba i zvukových nebo kódových. A také o tom, že je důležité tvořit všechny tyto kolekce. Mezi dalšími přednášejícími byla i Jane Winter z Londýna, která mluvila o dvou národních archivech ve Velké Británii. Ian Milligan společně s Nickem Ruestem mluvili o důležitosti propojování historiků, archivářů a počítačových specialistů a také o vývoji nástroje webrecorder.io. Další témata přednášek se týkala archivace národních webů, digitálního umění, přístupu a podpory vědeckých pracovníků nebo webové archeologie. Závěrem dne promluvil Fred Turner o digitální demokracii, masmédiích, propagandě a morálce a nebezpečí.

Záznam slajdu z přednášky Olia Lialiny Fred Turner a jeho přednáška s názvem *Machine Politics: The Rise of the Internet and a New Age of Authoritarianism*

Druhý den nám nabídl témata z oblasti digitálního aktivismu, budování a údržby archivů, historického průřezu platform a aplikací nebo sémiotiky. Paolo Bory z Itálie mluvil o začátcích internetu v Bologni, o přístupu místních občanů k internetu a o komunitním webu. Stefanie Duquay povídala o aplikacích a sociálních sítích, u kterých je archivace pro všechny webové archivy z technických důvodů stále obtížná. Apelovala na důležitost archivovat i tyto zdroje. Čtvrteční den uzavřela svojí přednáškou Wendy Chun. Rozpovídala se o umělé inteligenci a jejím vlivu na společnost. O tom jak internet ovlivňuje současnost a budoucnost.

Třetí a zároveň poslední den konference přinesl témata digitální migrace, identity, lidové tvořivosti, území a topologie sítí nebo přehodnocování webů a archivů. Sun-Ha Hong se ve svém vědeckém životě věnuje chytrým technologiím, všudypřítomné výpočetní technice a internetu věcí. Nezapomněl zmínit hnutí *quantified self* (komunita lidí, kteří mají potřebu za pomoci technologií měřit každý svůj krok) nebo budoucnost naší digitální kultury. Posledním hlavním řečníkem byla doktorka Megan Sapnar Ankerson z Michiganské univerzity, která si/nám položila otázku, o čem vlastně mluvíme, když zmiňujeme web minulosti. Co přesně znamená zkoumat webovou historii a born-digital dokumenty. Můžeme s tím, co známe, zároveň předvídat co v online prostoru bude?

Organizátoři se již nyní chystají na další, čtvrtý ročník konference, který se v roce 2021 bude konat v Lucembursku.

Zajímavosti a tipy

Co čte knihovník?

Jana Maříková-Kubková a kol.: Katedrála viditelná a neviditelná: Průvodce tisíciletou historií katedrály sv. Víta, Václava, Vojtěcha a Panny Marie na Pražském hradě.

Jan Lukavec

Česká republika rozhodně není chudá na starobylé kulturní památky. Kromě toho, že je hojně navštěvují turisté, se některé z nich otevírají i novým duchovním impulsům světa, který se globalizuje i kulturně a nábožensky. Kupříkladu bývalý kostel svaté Anny, dnes odsvěcený, slouží jako „mezinárodní duchovní centrum“ Pražská křižovatka, jehož dramaturgie je založena „na plném respektu k multikulturní rozmanitosti dnešního světa,“ protože jejím posláním je odpovídat „na potřebu nepředpojatého a tvořivého rozhovoru lidí různé víry, přesvědčení a profesí“. Přímo v historickém centru Prahy zase příslušníci hnutí Hare Krišna pořádají oslavy svátku Ratha-játrá: několik metrů vysoký vůz přitom táhnou od Staroměstského náměstí Celetnou ulicí ke Stavovskému divadlu a zpět. Podnětným způsobem se pak o kulturní a náboženský dialog pokoušejí organizátoři Japonských slavností jara, jež se pravidelně konají na staroslavném Vyšehradě. V prostoru bývalé královské akropole, na ploše mezi Myslbekovými sochami, mezi sebou dnes zápasí samurajové a účastníci společně s japonskými mnichy mohou meditovat v duchu zenbuddhismu.

Autoři publikací o těch nejvýznamnějších monumentech naší kulturní historie ovšem tento novodobý vývoj reflektují jen někdy. A pokud přijímají i něco ze sekulární literatury, z těchto pramenů odkazují jen na ty, které potvrzují jejich obraz Čechů v důvěře se obracejících ke katolickým světcům. Proto je o to chvályhodnější, že nedávno publikovaný obsáhlý dvojsvazek *Katedrála viditelná a neviditelná. Průvodce tisíciletou historií katedrály sv. Víta, Václava, Vojtěcha a Panny Marie na Pražském hradě* (Hilbertinum – Společnost Kamila Hilberta, Praha, 2019) historii nejvýznamnějšího chrámu celé země dovádí skutečně do současnosti a osvětluje i nejnovější vývoj. Přidává například drobnou pasáž o současném dalajlámovi a zhotovování keramického otisku jeho rukou pro katedrálu. Dílo vznikalo v Královské zahradě, a když prý tehdy keramik Michal Jůza obtížně zvedal mokrou placku s čerstvým otiskem ze stolu, tibetský hodnostář ho začal lechtat a zkoušel, jestli ji upustí. Na otisku tedy nelpěl: „Nechal jej projít okamžikem nicoty.“

Na knize pracovaly téměř dvě desítky odborníků po dobu sedmi let. Jak vysvětlila hlavní editorka **Jana Maříková-Kubková** z Archeologického ústavu AV ČR, mnozí z nich jsou veřejnosti málo známi a příliš často nepublikují, zato jsou skutečnými odborníky ve svém oboru. I díky tomu *Katedrála viditelná a neviditelná* přináší nejnovější poznatky z mnoha rozdílných oborů: o architektuře a umělecké výzdobě chrámu, o jeho nejrannějších dějinách i vývoji za posledních prezidentů, o osobnostech, které v místě působily, o tamní hudbě a liturgii, například o zásadách vyvolaných reformou, již přinesl Druhý vatikánský koncil. Stranou nezůstalo ani to, jaký dojem katedrála zanechávala

u slavných návštěvníků z ciziny, ale i u místních literátů, například **Jana Nerudy**. Jeho *Svatováclavská mše* (1876) z *Povídek malostranských* je v knize zasazena do kontextu vývoje legend o kolektivních zjevováních zemských patronů.

Skály, monstra i Turci

Autoři knihy o katedrále jsou velmi důkladní. Výklad tak začínají u jejího geologického podloží, zmiňují její předchůdce, tedy kostel Panny Marie z 9. století a baziliku sv. Jiří s rotundou sv. Víta, vystavené na počátku 10. století. První díl končí velkým požárem katedrály v roce 1541. U druhého dílu pak těžiště leží v 19. a zejména 20. století. „Úplně na začátku jsme vůbec nepřemýšleli nad tím, že by měla mít kniha dva díly. A už vůbec jsem si nemyslela, že zrovna 20. století zabere tolik prostoru. Ačkoli jsem středověkářka, právě 20. století pro mě bylo asi největším zážitkem,“ řekla při uvádění knihy Jana Maříková-Kubková.

Na četných nákresech, plánech a fotografiích, z nichž některé jsou zřejmě v knize publikovány poprvé, dílo názorně a pro laiky pochopitelně předvádí, jak se stavba vyvíjela, přebudovávala a opravovala. Pozornost je věnována nejen velkým uměleckým dílům, které stavbu zdobí (včetně těch nejnovějších od Stanislava Libenského a Jaroslavy Brychtové nebo Jana Koblasý), ale také drobným detailům, jako jsou kamenné výjevy monster, fantastických zvířat nebo exoticky působících masek v ostění v podobě Indů a Turků, k nimž se běžný návštěvník často nemá šanci fyzicky přiblížit. Poctu autoři vzdávají i umění restaurátorů a soudobých stavitelů, kteří se v některých případech v betonu snaží napodobit středověké tvarosloví. Komentáře ovšem nejsou vždy uctivě oslavné: jedné z vitráží Karla Svolinského vytýkají roztržitost.

Recenzovaná kniha zdůrazňuje, že jí nejde jen o samotnou architekturu, ale o příběh „stavby a společenství“, které ve svých zdech shromažďovala. Již v pohusitském období, kdy byly Čechy konfesijně rozděleny, se prosazovaly snahy vnímat katedrálu jako „národní svatyni“, „panovníci a učitelku všech obyvatel království“, hlavně s ohledem na to, že v ní byli pochováni mnozí čeští panovníci i zemští patroni, hlavně svatý Václav, jehož uctívali i kališníci. Když byly v době panování Fridricha Falckého poničeny některé oltáře a znesvěceny hroby světců (s výjimkou kaplí svatého Václava a Vojtěcha, které zůstaly zamčené), nepříznivě to vnímali i čeští utrakvisté a luteráni.

Tendence budovat „národní Pantheon“ pak byla zvýrazněna v době její dostavby, během níž se ve výjevech nově vytvářených vitráží objevila například podobizna Josefa Mánesa korunovaného zlatým vavřínovým věncem jako jednoho ze „spravedlivých“, smrtelníků povýšených do pomyslného „českého nebe“. Na umělecké výzdobě se podíleli i lidé, kteří rozhodně nebyli aktivními římskými katolíky, jako svobodný zednář Alfons Mucha nebo sochař František Bílek, jenž přestoupil do Církve československé husitské a stal se jejím oficiálním umělcem. První Muchův návrh vitrážového okna byl přitom zavržen, protože byl ohodnocen jako příliš pohanský. Bílkovo znázornění Krista, vycházející pryč z četby spisů Jana Husa a konzultací s **Juliem Zeyerem**, se rodilo dlouho. Kvůli jeho nekonvenčnosti bylo naplánováno odstranění a přesun mimo

prostor Pražského hradu, nakonec však k němu nedošlo a Bílkovo *Ukřižování* tak dodnes stojí na místě, které mu určil sám sochař.

Nadkonfesijnost prostoru katedrály dále dokládala i přítomnost zmíněného buddhistického artefaktu: keramického otisku rukou dalajlámy, k jehož zhotovení došlo v době úřadování prezidenta Václava Havla. Jeho nástupci se ovšem zachovali předvídatelně: Václav Klaus nechal objekt přemístit do prostor nepřístupných návštěvníkům, a Miloš Zeman jej pro jistotu dal z katedrály zcela odstranit. Což ukazuje, že ikonoklastické boje se netýkaly jen třicetileté války.

Po budovatelském nadšení těch, kteří katedrálu dostavovali, následovala temná léta. Historik **Jaroslav Šebek** připomíná, že v době protektorátu byly kostely jedním z mála veřejných prostorů, kde bylo možné přihlásit se k české národní identitě. Tím spíše katedrála. Dokladem vlasteneckého cítění bylo i konání staroslověnské mše u hrobu svatého Vojtěcha. Příslušná kapitola ovšem není černobílá a nezastírá například, že mezi členy duchovenstva působícího při katedrále byli vedle několika odpůrců nacistického režimu, kteří zahynuli v koncentračních táborech, i kanovníci, kteří se snažili využít křesťanství pro cíle nacionálního socialismu.

Pohnuté děje se pak v katedrále odehrávaly po nástupu komunistické diktatury. Po internaci kardinála Josefa Berana se ji komunisté pokusili redukovat na pouhou kulturní památku a zbavit ji jejího duchovního obsahu. I tradiční obřad biřmování z ní byl vytlačen a vrátit se mohl až po dlouhých patnácti letech. Hudebníci, kteří v ní přesto chtěli za těchto okolností při bohoslužbách působit, čelili perzekucím: někteří kvůli tomu opustili solidní existenci a obětovali kariéru. Dómský kapelník Jaromír Hruška byl po politických prověrkách po roce 1968 zbaven svého místa, ale do chrámu nadále docházel inkognito: přes hlídané Hradčany se kupříkladu dostával v paruce.

Knihou ovšem připomíná i obecnější aktivity katolíků z dob komunistické nesvobody, především Desetiletí duchovní obnovy národa, iniciativu, kterou roku 1987 vyhlásil František kardinál Tomášek. Výraznými iniciátory akce byli dva tehdejší spolupracovníci, kteří se mezitím názorově rozešli a dnes reprezentují zcela odlišné názorové proudy uvnitř katolické církve: **Tomáš Halík** a Petr Piňha. Dodejme nad rámec recenzované knihy, že druhý kněz v současnosti (s podporou Dominika kardinála Duky) právě ze starobylé katedrály šíří svůj strach z otevřené společnosti a po vzoru dávných chiliastů jako by přivolával apokalypsu: ve své do extrémů vyostřené kritice tzv. Istanbulské úmluvy vyhrožuje rozeznáním rodin, prodáním a vězněním dětí či deportací do nápravně-výchovných pracovních táborů vyhlazovacího charakteru. Možná i proto není úplně překvapivé, že je v dnešní době zájem umělců o výzdobu či působení ve svatovítském chrámu minimální, stejně jako je v tomto směru mizivá iniciativa současných bohatých elit, jak autoři v závěru smutně konstatují. A ani akce jako nedávné osazování nových zvonů široká veřejnost příliš nereflektuje.

Přesto ale kniha zmiňuje jeden nedávný umělecký počín, který vzbudil pozornost. Před deseti lety totiž nechali dva mladí umělci z panoramatu Hradčan katedrálu virtuálně

zmizet a na případnou volnou parcelu vyhlásili fiktivní soutěž. „Každý si na ni zvykl, málokdo si dokáže představit její zmišení, odstranění či jen vážné poškození, tedy to, co v průběhu dějin potkalo řadu obdobných symbolů,“ řekl jeden z aktérů. I když u debatérů na sociálních sítích vyvolal tento experiment bouři nevole, autoři *Katedrály viditelná a neviditelná* jej pokládají za možný námět k zamyšlení nad našimi národními hodnotami, kulturními kořeny a nad tím, s čím se dnes můžeme identifikovat. A k tomu všemu může sloužit i tato výborná kniha, kladoucí implicitní otázky, čím je pro nás katedrála dnes a čím by se mohla stát v budoucnosti: pouhým muzeem umění, které již soudobé tvůrce nezajímá a kam mají návštěvníci problém se přes bedlivou ostrahu Pražského hradu vůbec dostat? Shromaždištěm těch věřících, kteří chtějí (či alespoň vydrží) naslouchat zapšklým kázáním, jež tam dnes zaznívají? Pohřebištěm a místem konání pohřbů, které se dostává do centra pozornosti, jen když zemře někdo zvláště významný? Jak ukazují její dlouhé a pohnuté dějiny, to by byla škoda, protože katedrála by měla být věcí nás všech. Můžeme být nejen jejími dědici, ale i spolutvůrci...

90 let od slavnostního otevření nových prostor Národní knihovny ČR

Karolína Košťálová

„V desátém výročí světové války, která dala našemu národu samostatnost, zbudováno z tichého stánku bohoslovců rušné skladiště moderní vědy.“

slova Dr. Wirtha vepsaná roku 1924 do jednoho z nových vikýřů Klementina

Jen pouhé tři dny po vyhlášení vzniku republiky převzala tříčlenná komise Národního výboru do své správy i tehdejší Veřejnou a universitní knihovnu. Komisi vedl Dr. Jaromír Borecký, který se de facto ihned ujal řízení knihovny. Ředitelem knihovny byl jmenován v lednu 1920 a v jejím čele stál až do roku 1930.

Knihovna trpí nedostatkem prostoru

Veřejná a universitní knihovna v té době mohla využívat pouze vybrané prostory Klementina, její převážná část byla umístěna v prvním a druhém patře traktu vedoucího do Platněřské ulice. Ve zbytku areálu sídlily další instituce. Svoje pracoviště a přednáškové sály zde měla Univerzita Karlova, sídlil zde např. arcibiskupský seminář, Královská česká společnost nauk, úřadovny tu mělo ministerstvo financí, byly zde služební byty atd. Knihovna tak kontinuálně od 19. století řešila nedostatek prostoru. Neutěšený stav vedl ředitele Boreckého v prosinci 1922 k sepsání memoranda prezidentu republiky. Na to ihned reagovalo Ministerstvo školství a národní osvěty. Bylo rozhodnuto, že celý areál Klementina by měl do budoucna patřit jen knihovně. Dr. Borecký se tehdy domníval, že zamýšlené adaptace poskytnou knihovně možnost růstu na několik následujících století.

Z původní myšlenky menší přestavby (zkoumaly se tehdy střechy severního traktu do Platněřské ulice) nako-

nec vznikl plán adaptace celého Klementina pro potřeby knihovny. K rozhodnutí ministerstva o kompletní přestavbě, která měla zahrnovat i stavbu nové čítárny, vedl zajisté i neutěšený prostor, jež knihovna doposavad mohla svým čtenářům nabídnout. Hlavní čítárna tehdy měla 120 míst, profesorská 18, čítárna časopisů 25 a v čítárně rukopisů bychom našli 10 míst.

Světovozor: světová kronika současná slovem i obrazem: časopis pro zábavu i poučení. 1905, roč. 6, č. 11 (22. 12. 1905), s. 242.

I když stát 19. 3. 1925 uzavřel smlouvu s arcibiskupským seminárním fondem a vykoupil zbývající části Klementina, trvalo ještě řadu let, než se všechny „cizí“ instituce z Klementina vystěhovaly. Např. německá filozofická fakulta zde měla své posluchárny a některé semináře až do konce 2. světové války, česká část fakulty dokonce do počátku 50. let.

Adaptace Klementina

V červnu 1923 bylo vypracování předběžného projektu svěřeno architektu Ladislavu Machoňovi. Ten odevzdal generální projekt koncem ledna 1924 a ministerstvo jej schválilo na začátku prosince 1924. I v této době se objevily pochyby, zda je vhodné vázat knihovnu na prostory Klementina dané dispozicí řádového domu. Spolu s připomínkami k projektu je najdeme např. v Časopise československých architektů z dubna 1924.

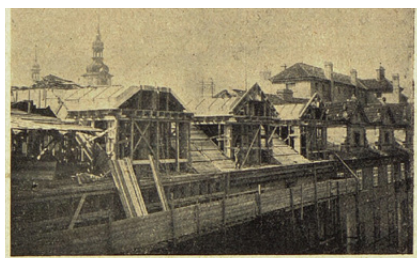
Adaptace Klementina pro potřeby Veřejné a universitní knihovny probíhala po částech v letech 1924–1936. Kromě již zmíněného architekta Machoně (1888–1973) se na adaptaci svým vědeckým dohledem podílel Dr. Zdeněk Wirth. Stavbu prováděla firma Ing. Jana Matouška z pražského Smíchova, zařízení skladišť a katalogů dodal Ing. O. Podhajský. Náklady spojené s adaptací Klementina byly v červenci 1930 vyčísleny na 11 milionů korun. K této částce vydané na stavební činnosti bylo nutné připočítat i náklady na vnitřní (1,28 mil. Kč) a strojové (2,39 mil. Kč) vybavení.

Po všech adaptačních pracích mělo být v Klementinu místo pro 3–3,5 milionu knih. Pro lepší představu je dobré připomenout, že na konci října 1928 měla Veřejná a universitní knihovna 628 971 svazků.

Klementinum ve víru stavebních úprav

Úpravy Klementina byly rozděleny do několika etap. V letech 1924–1925 nejprve vznikla betonová podkrovní skladiště nad traktem do Platněřské ulice, Mariánského náměstí a ulice Seminářské. Od té doby jsou součástí klementin-

ských střech vikýře s plastikami Otty Gutfreunda. Dřívější půdní prostor byl rozdělen na dvě části, na podkroví vysoké 3,9 m, kde mělo vzniknout rozsáhlé skladiště knih pro 300 000 svazků, a půdu určenou jako skladiště novin. Celková výměra betonové konstrukce byla 7 000 m³. Včetně snesení střechy a bourání byla betonová konstrukce postavena za tři měsíce. Na stavbu se spotřebovalo 110 000 kg železa a 4 000 q cementu. Na podzim 1925 se již knihovna mohla do nových místností přestěhovat.

Klementinum: Šalování vikýřů v Platněfské ulici.

Český svět: *ilustrovaný čtrnáctidenník*. 1924, roč. 21, č. 13 (11. 12. 1924), s. 11.

Roky 1926–1927 byly ve znamení vybudování nových skladišť umístěných nad letním refektářem a barokním knihovním sálem. Na místě zrušeného přístavku archeologického ústavu a kuřácké zahrady arcibiskupského semináře byla v těchto letech na ploše přes 800 m² postavena novostavba, která sloužila do roku 1963 jako všeobecná čítárna. Jako součást zázemí nové čítárny byla v novostavbě zbudována také mramorová šatna. Nově vznikl byt vrátného a v suterénu u hodinové věže umývárny.

Následující dva roky 1927–1929 probíhala úprava refektáře na čítárnu a přestavba západního traktu. Původně otevřené oblouky v přízemí kolem Révového nádvoří se dočkaly svého zasklení. V prostorách Klementina bylo instalováno telefonní vedení, potrubní pošta, ústřední topení, výtahy a místnosti v 1. patře kolem Révového nádvoří se proměnily na kanceláře knihovny. Postupně vše směřovalo ke slavnostnímu otevření nových prostor.

Jak v roce 1928 napsal sám ředitel Borecký „*Může být pýchou úřednictva Veř. a univ. knihovny, že po celý čas této přestavby přímo nad hlavami mohl udržen býti provoz téměř neztenčený, jen poněkud omezený v odděleních přestěhovaných z druhého patra do zrcadlové kaple...*“

Slovy článku publikovaného v předvečer slavnostního otevření „*nové místnosti byly rozvrženy tak, aby zde bylo soustředěno všechno, co slouží potřebě obecnstva*“. V přízemí tak mohla veřejnost najít hlavní čítárnu vystavěnou celou ze železobetonu se 260 místy (nyní Hala služeb), odbornou čítárnu pro 200 čtenářů (Všeobecná studovna), místnost s heslovým a svazkovým katalogem a „vzduchovou poštou“ – tyto místnosti prý byly arch. Machoňovi nejmilejší (část nynější Studovny společenských a přírodních věd), čítárna časopisů pro 100 čtenářů, kteří měli k dispozici 500 časopisů (Studovna vědeckých pracovníků), čítárnu pro 50 vysokoškolských profesorů vybavenou nábytkem z kavkazského ořechu (nyní bufet), místnost pro příjem povinných výtisků, knihařskou dílnu, nákup a muzea J. Vrchlického a Sv. Čecha.

Slavnostní otevření nových místností 28. 10. 1929

V pondělí 28. října 1929 slavila republika 11. výročí svého vzniku. O den dříve se konaly volby do parlamentu. Nedělní volby příliš nevnímali pracovníci Veřejné a univerzitní knihovny, kteří se ještě v neděli potkávali v nových místnostech knihovny plných „instalačních prací“. Na následující den totiž bylo připraveno otevření nových čítáren a místností.

Nové místnosti vnitřní čítárny univerzitní knihovny v Praze: Věhod. — Čítárna. — Sál vědeckých pracovníků. — Výtah knih.

Světovzor: *světová kronika současná slovem i obrazem: časopis pro zábavu i poučení*. 1929–1930, roč. 30, s. 111.

Slavnostní otevření nových prostor knihovny, které proběhlo dopoledne 28. 10. 1929, se stalo součástí oficiálních oslav jedenáctého výročí založení republiky. Účastníci otevření byli vyzýváni, aby svá místa zaujali v 10:45, neboť slavnost měla začít přesně v 11:00.

Za zvuků fanfár vstoupil v 11:15 do prostor nově postavené čítárny ministr zahraničí Dr. Edvard Beneš zastupující československou vládu, ministr veřejných prací Dr. Spina, delegace kanceláře prezidenta republiky, rektori české a německé univerzity se všemi děkany a proděkany, ředitel knihovny Dr. Borecký, přednosta ministerstva školství a národní osvěty Dr. Wirth, architekt L. Machoň. Mezi hosty patřili i další akademičtí funkcionáři, ředitelé různých knihoven, spisovatelé, výtvarníci, zástupci spolků a mnozí další.

Jmenovaní se usadili na vyhrazených místech podél delší stěny nové čítárny. Později se dostavili také ministři financí Dr. Vlasák a spravedlnosti Dr. Mayer-Harting, kteří již zůstali mezi obecnstvem. Po slavnostním sboru uvítal hosty ředitel Jaromír Borecký a po něm svou řeč pronesl Edvard Beneš. Řadu dalších projevů uzavřela státní hymna a hosté se, opět za zvuků fanfár, odebrali k prohlídce nových prostor knihovny.

Odras této slavnostní události najdeme v dobovém tisku. Ať už jde o reportáže z prohlídky před slavnostním otevřením, kdy se novinářům věnoval sám ředitel Borecký (*Národní listy* z 24. 10. 1929, *Národní politika* z 27. 10. 1929) nebo *zprávy popisující slavnost* či obrazové reportáže otištěné v *Pestrém týdnu*. V novinách také nalezneme *oznámení* upozorňující na přestěhování knihovny do nových místností ve dvoře Klementina, k nimž vede vchod z Křižovnického náměstí a Karlovy ulice. Zprávy a fotografie z přestavby Klementina se však v tisku objevovaly průběžně (*Český svět* z 11. 12. 1924, *Světovzor* z 19. 5. 1927, *Národní listy* z 19. 7. 1928, *Světovzor* z 20. 9. 1928).

Použité zdroje:

BORECKÝ, Jaromír. Veřejná a univerzitní knihovna v Praze za prvních deseti let ČSR.

Časopis československých knihovníků. 1928, roč. 7, č. 4, s. 162–187.

SAJÍC, Jan. Z domu knih. *Rozpravy Aventina*. 1929–1930, roč. 5, č. 12 (12. 12. 1929), s. 141–142.

STRÁNSKÝ – ŠLÉGL. Klementinum – moderní univerzitní knihovna. *Časopis československých architektů*. 1924, roč. 23, č. 2 (15. 4. 1924), s. 53–57.

rč. Před otevřením nově přestavěné a rozšířené univerzitní knihovny v Praze. *Národní politika*. 1929, roč. 47, č. 292 (24. 10. 1929, ranní vydání, vydání pro Prahu), s. 2.

<http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/17520725>

VOIT, Petr. *Pražské Klementinum*. Praha: Národní knihovna v Praze, 1990. 183 s.

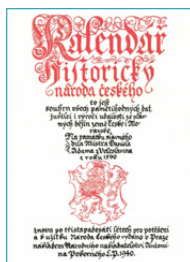
ISBN 80-7050-344-0.

WÍZEK, J. K otevření nových místností veřejné a univerzitní knihovny pražské. *Časopis československých knihovníků*. 1929, roč. 8, č. 4, s. 190–193.

Historické události z let končících devítkou v Kalendáři historickém Daniela Adama z Veleslavína ve vydání z roku 1940

Výběr událostí zaznamenaných k měsícům září a říjen

Hana Vajnerová

Titulní list *Historického kalendáře*

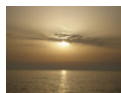
1. září

L. P. 1689 narodil se v Praze **Kilián Ignác Dientzenhofer**, architekt vrcholného baroka, jeden z pravděpodobných stavitelů Klementina.

5. září

L. P. 1159 tři slunce spatřina na nebi k západu, z nichžto dvě po dvou hodinách zmizela a třetí pravé zůstalo a zapadlo.

L. P. 1439 na den sv. Viktorina, umřel **Mistr Křišťan z Prachatic**, lékař a hvězdář vznešený, farář kaply sv. Michala na Starém Městě pražském a první administrátor strany pod obojí přijímajících, od císaře Zigmunda i potom od Albrechta, králů českých, usazený a nařízený. Husův přítel a krajan, za Husem šel i do Kostnice a navštívil jej v žaláři, byl zajat, ale na přímmluvu Zigmundo-va záhy propuštěn. Umírněný kališník Křišťan zůstal věren smířlivému směru svému, pro který byl disponován již vědeckým charakterem své osobnosti.

6. září

L. P. 1649 v předvečer svátku Narození Panny Marie, **posvátný obraz Matky Boží Boleslavské**, kterýž od 20. srpna v Praze dlel a nejprve na Vyšehradě a potom u sv. Víta k veřejnému uctění vystaven byl, v početném průvodě

vrácen byl do Staré Boleslavi. Od té doby nepřetržitě zůstal na místě svém, až zase v r. 1938 kolem téhož svátku mariánského do Prahy přinesen a v chrámě Panny Marie před Tejnem uctíván.

7. září

L. P. 1899 zemřela v Praze, v domě u Kamenného stolu na Karlově náměstí, velká spisovatelka česká, **Karolina Světlá**, vlastním jménem Johanna Rottová.

8. září

L. P. 1509 berně se vybíratí počala v Čechách na vyplacení zámků královských Žebráka, Točníka, Příbramě a jiných od pánů z Gutštejna.

10. září

L. P. 1799 nejvyšším dekretem zřízena byla **Akademie výtvarných umění v Praze** při soukromé Společnosti vlasteneckých přátel umění. Společnost sama i obrazárna vznikly již roku 1796, učiliště však vstoupilo v život roku 1800. Za prvního ředitele nové školy získán Josef Bergler, dosud komorní malíř biskupa pasovského. Místnosti byly v Klementinu, žáků řádných asi sedmdesát. Toto jest počátek Akademie výtvarných umění, která trvá dodnes, povýšena v roce 1880 na stupeň školy vysoké.

15. září

L. P. 1859 zemřel v Praze český spisovatel **Václav Kliment Klicpera**. Hlavní význam jeho spočívá v díle dramatickém, které až po dnešek zůstává v oblibě a je na repertoaru jako klasický jeho doplněk, např. „Divotvorný klobouk“ či „Hadrián z Římsu.“

23. září

L. P. 1799 zemřel v Sazené u Velvar český hvězdář a matematik **Antonín Strnad**. Narozen 10. srpna 1749 v Náchodě, vstoupil do řádu jezuitů a po zrušení z r. 1773 plně se věnoval počtářství a astronomii. R. 1774 jmenován adjunktem při hvězdárně klementinské, r. 1781 jejím představeným. Od téhož roku přednášel na pražské universitě astronomii spolu s matematikou a fyzikálním zeměpisem. Usiloval o opravu staroměstského orloje radničního, která uskutečněna roku 1787 od hodináře Landespergera.

25. září

L. P. 1579 vytisknuta a dokonána jsou **Práva městská království českého** prací a nákladem Jiřího Melantrýcha z Aventýna a M. Daniela Adama z Veleslavína, a to s jistým povolením všech tří stavů království českého na sněmě téhož léta.

26. září

L. P. 1879 předměstí pražské **Královské Vinohrady**, které od r. 1867 neslo jméno Královská Vinohradská obec, toho dne nejvyšším rozhodnutím povýšeno bylo na město. Roku 1890 obdržely Král. Vinohrady vlastní erb, hradbu s otevřenou branou o dvou věžích, mezi nimiž stojí svatý

Václav. Znak tento vzat z pečeti Královského úřadu Hor Viničných, dochované na listině z roku 1426.

27. září

L. P. 1409 císař Václav, král český, dal toho dne privilegium a majestát mistrům českým učení pražského na tři hlasy a to podle fundací a založení téhož učení od císaře Karla IV., otce svého, kteréž se na způsob učení pařížského vztahovalo.

28. září

L. P. 929 u vigilí sv. Michala Archanjela, **sv. Václav, kníže české deváté**, od vlastního bratra svého mladšího Boleslava, z pouhé závidosti a zlosti v Staré Boleslavi **zamordován** v létech věku svého 29.

L. P. 1929 u příležitosti oslav tisíciletí mučednické smrti sv. Václava uspořádána byla ve Vladislavském sále a přilehlých komnatách hradu pražského monumentální **Svatováclavská výstava**.

8. října

L. P. 1899 zemřel v Praze český malíř **Julius Mařák**. Narodil se 29. března 1832 v Litomyšli, studoval na pražské Akademii i v Mnichově a usadil se ve Vídni, odkud podnikal četné zájezdy do Čech, na Slovensko i do Alp. Roku 1887 povolán za profesora na pražskou Akademii a zemřel jako její rektor.

9. října

L. P. 1729 počátek pražských **slavností sv. Jana Nepomuckého**, toho léta kanonizovaného. Ve slavném procesí vyšel průvod s ostatky světcovými ze Strahova ke katedrále, na Petříně střeleno z hmoždířů, večer pak provozován ohňostroj, jenž se stal součástí každoročních oslav svatojánských.

18. října

L. P. 1599 zemřel na Starém Městě pražském největší český humanista doby rudolfínské a architypographus Pragensis M. **Daniel Adam z Veleslavína**.

27. října

L. P. 1439 umřel **císař Albrecht II., král uherský a český**, upadl z nemírného jedení melounů a z horka v úplavici; pochován na královském Bělehradě vedle tchána svého, císaře Zigmunda. Zanechal manželky těhotné, kteráž druhého roku porodila na sirobu syna Ladislava.

31. října

L. P. 1879 se narodil na Zlíchově u Prahy český písničkář **Karel Hašler**. Jako herec poprvé vystoupil 1899 ve smíchovské Areně a v letech 1903–1916 byl u Národního divadla. Potom se věnoval kabaretu a získal si srdce lidí písničkami, které vyrůstaly z národní inspirace.

Zveme vás

VÝSTAVY V PŘÍZEMÍ (vchod A)

Vstupné 10 Kč (čtenáři NK ČR zdarma)

100 let prvního zákona o veřejných knihovnách

do 12. 10. / po-so, 9.00–19.00

Výstava připomíná důležitý milník moderního československého knihovnictví, jímž je přijetí prvního knihovního zákona – Zákona o veřejných knihovnách obecních č. 430/1919 Sb. ze dne 22. července 1919, a navazujícího prováděcího dokumentu – Nařízení vlády Republiky československé ze dne 5. listopadu 1919. Jednotlivé panely poukazují na význam těchto legislativních dokumentů pro vznik svou hustotou unikátní sítě obecních knihoven, jakož i na jejich praktický dopad. Výstava představuje několik významných osobností, které přispěly k přípravě a vypracování konkrétních koncepcí, jež vedly ke zpracování textu zákona, případně se na jeho znění autorsky podílely. Ilustruje jeho naplňování na území tehdejšího Československa, věnuje pozornost menšinovým knihovnám, ale i „výchově čtenářů i knihovníků“. Výstavu doplňují vitríny s ukázkami dobové literatury z fondů Knihovny knihovnické literatury Knihovnického institutu NK ČR.

NK
Národní knihovna České republiky

výstava

100 let prvního zákona o veřejných knihovnách

22. 7.–12. 10. 2019
PO–SO / 9.00–19.00 hodin

inter. osvětlení: Beata Čaláková
ofertová tvorba: Beata Čaláková, Anna Muchová
grafická tvorba: Zuzana Kopecká
realizační výtvarník: Štěpánka Štěpánková NK ČR

adresa: Národní knihovna, Pohořláckova 15, Praha 1
otevřeno: úterý–pátek 9.00–19.00, sobota 9.00–19.00, neděle 10.00–18.00
vstupné: 10 Kč (čtenáři NK ČR zdarma)
více informací: www.nk.cz

Národní knihovna ČR, Záměstí národního divadla 1, Praha 1
Národní knihovna ČR, Záměstí národního divadla 1, Praha 1
Národní knihovna ČR, Záměstí národního divadla 1, Praha 1

Ad mandatum domini regis: z královské kanceláře a knihovny Václava IV.

24. 9.–16. 11. / po–so, 9.00–19.00

Výstavu k 600. výročí úmrtí římského a českého krále Václava IV. připravilo 1. oddělení Národního archivu ve spolupráci s Oddělením rukopisů a starých tisků Národní knihovny ČR. Informace na bannerech doplňují faksimile listin a ukázky pečeti a rukopisů spojených s osobou Václava IV. Výstava bude pří-

stupná od 3. do 20. září v prostorách Národního archivu (Milady Horákové 5/133, Praha 6) a uvede ji přednáška Renáty Modrákové a Jana Vojtíška (Národní archiv, 3. září ve 14 hodin). Na dobu od 24. září do 16. listopadu 2019 se výstava přesune do Národní knihovny ČR (Klementinum 190/5, Praha 1) a od 19. listopadu bude opět přístupná v Národním archivu až do 20. prosince 2019.

V rámci doprovodného programu budou ve dnech 27. a 28. září vystaveny v Zrcadlové kapli Klementina unikátní dobové rukopisy z fondu NK ČR.

GALERIE KLEMENTINUM

Mariánské náměstí 190/5,
Praha 1, tel. 221 663 489

www.nkp.cz

www.facebook.com/narodni.knihovna

Vstupné: dospělí 50 Kč; senioři, studenti 40 Kč;
skupina 10 a více osob 40 Kč/osobu; děti 6–15 let 20 Kč,
děti do 6 let zdarma

Co se skrývá pod podlahou Archeologický výzkum Klementina

12. 9.–10. 11. / út–ne, 10.30–18.00

Archeologové prezentují poprvé výsledky svých mnohaletých výzkumů široké veřejnosti. Jejich nové objevy v mnoha směrech rozšiřují znalosti o nejstarší historii Starého Města pražského. Návštěvníci se mohou seznámit s podobou nejstaršího dominikánského kláštera, o němž se předpokládalo, že takřka zcela zanikl při výstavbě barokní jezuitské koleje. Rekonstruován je rovněž vzhled i proměna okolní středověké zástavby včetně dosud neznámých románských staveb. Poprvé je uvedena informace o nejstarších pohřebištích v této části města. Součástí výstavy jsou i nejzajímavější movité artefakty středověkého původu, nalezené v letech 1997 až 2017. Výstava je pořádána ve spolupráci s Národním památkovým ústavem.

ZASEDACÍ SÁL 1. PATRO (vchod A)

Vstup zdarma

Přednášky Oddělení rukopisů a starých tisků NK ČR

1. 10. a dále každé první úterý v měsíci / od 17.00

Vstup zdarma

První úterý v říjnu zahajuje Oddělení rukopisů a starých tisků pravidelný cyklus přednášek, na nichž chce veřejnosti přiblížit zajímavá témata z oboru historických fondů a seznámit návštěvníky s některými mimořádnými dokumenty ze svých sbírek. V rámci každé přednášky bude možné zhlédnout jeden originál vzácného historického rukopisu či tisku, kterým bude listovat přednášející či jeho odborný asistent.

Témata přednášek do konce roku 2019 jsou následující:

- **1. 10.** Knihovna benediktinek u sv. Jiří na Pražském hradě, Renata Modráková
- **5. 11.** Jak jsme neukradli Codex Gigas, Veronika Procházková
- **3. 12.** Theatrum Orbis Terrarum Abrahama Ortelia (První moderní atlas), Jan Vojtíšek

Program přednášek na rok 2020 najdete v následujícím čísle e-zpravodaje.

ZRCADLOVÁ KAPLE

Signal Festival 2019

10.–13. 10. / 19.00–23.59

Praha se letos již posedmé na čtyři dny rozsvítí uměleckými instalacemi českých i zahraničních umělců, které budou k vidění na známých i méně známých místech. Tématem letošního ročníku je revoluce! Festival je dnes uznávanou přehlídkou digitálního umění a art/tech kulturních akcí a patří k největším svého druhu u nás.

Je potěšující, že Zrcadlová kaple v Klementinu bude opět hostit jednu z instalací festivalu. Více informací a program naleznete na www.signalfestival.com.

www.nkp.cz

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

Národní knihovna ČR
Národní památkový ústav

Co se skrývá pod podlahou

ARCHEOLOGICKÝ
VÝZKUM KLEMENTINA

výstava

12.9. – 10.11. 2019
úterý–neděle, 10.30–18 hodin

Galerie Klementinum
Mariánské náměstí 190/5, Praha 1

